

સરકારી અને ખાનગી હોસ્પિટલમાં કાર્ય કરતા ડોક્ટર ની ચિંતા નો અભ્યાસ

A study of the anxiety of working doctors in government and private hospitals

Gohil Bhartiba Ajitsinh

Asst. Pro., Department of Psychology, Nanadkunvarba mahila college, Devaraj nagar-2, Bhavnagar

doi.org/10.64643/IJIRTV12I8-190967-459

સારાંશ: આધુનિક યુગ ચિંતાનો છે. આજના માનવીને જીવના દરેક ક્ષેત્રે ઉત્તમ પરિણામ જોઈએ છે. માટે તે સતત તાણ અને ચિંતામાં રહે છે. આ જ બાબત વ્યવસાયમાં પણ લાગુ પડે છે. ખાસ કરીને ડોક્ટર પોલીસ જેવા વ્યવસાય માં કાર્યરત વ્યક્તિ પોતાના વ્યવસાયમાં સતત તાણ અને ચિંતા અનુભવે છે. પ્રસ્તુત સંશોધનમાં સરકારી અને ખાનગી હોસ્પિટલમાં કાર્ય કરતાં સ્ત્રી અને પુરુષ ડોક્ટરની ચિંતા નો અભ્યાસ કરવાનો છે. પ્રસ્તુત સંશોધનમાં સરકારી હોસ્પિટલ અને ખાનગી હોસ્પિટલમાં કાર્યકર્તા ડોક્ટરની ચિંતા નો અભ્યાસ કરવાનો છે. આ માટે ભાવનગર જિલ્લાની વિવિધ હોસ્પિટલના ડોક્ટરને નિદર્શ તરીકે પસંદ કરવામાં આવ્યા છે. અહીં કુલ ૧૬૦ નમૂના નિદર્શ તરીકે લેવામાં આવ્યા છે. આમાં ખાનગી અને સરકારી ક્ષેત્રોમાં કામ કરતા ૮૦ સ્ત્રી ડોક્ટર્સ અને ૮૦ પુરુષને નમૂના તરીકે લેવામાં આવ્યા છે. અને તેને અનુરૂપ ૨ x ૨ ફેક્ટોરીયલ ડિઝાઇન બને છે. અને સંશોધનમાં ઉત્તરદાતા પાસેથી માહિતી એકત્ર કરવા માટે સિન્ડા રચિત (૧૯૬૧) ચિંતામપાન તુલાનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે આ રીતે આ રીતે મળેલ માહિતી પરથી આંકડાશાસ્ત્રીય પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરી એનો આ ટેબલ પરથી તેનું પરિણામ તારવવામાં આવ્યું છે અને ડિસ્કસ તારવામાં આવ્યો છે આ સંશોધનમાં પુરુષ અને સ્ત્રી તથા ખાનગી અને સરકારી ડો વ્યવસાય અને જાતિને આધારે પણ માપન કરવામાં આવ્યું છે પ્રાપ્ત પરિણામ પરથી કહી શકાય કે સ્ત્રી અને પુરુષ સરકારી અને ખાનગી હોસ્પિટલમાં કાર્યકર્તા ડોક્ટર્સમાં ચિંતા વચ્ચે કોઈ સાર્થક તફાવત નથી.

ચાવીરૂપ શબ્દો: ચિંતા, સ્ત્રી, પુરુષ, સરકારી હોસ્પિટલ, ખાનગી હોસ્પિટલ, ડોક્ટર

પ્રસ્તાવના

પ્રવૃત્તિ એ જીવનની લાક્ષણિકતા છે. પ્રવૃત્તિ વિના કોઈપણ વ્યક્તિ રહી શકતી નથી પ્રવૃત્તિને કારણે જીવનને સામાજિક સ્વીકૃતિ મળતી હોય છે વ્યક્તિ પોતાના જીવનમાં અનેક પ્રવૃત્તિ કરતી હોય છે. બાળપણ યુવાની

વૃદ્ધાવસ્થા આમ જુદી જુદી જીવનની અવસ્થાઓ દરમિયાન વ્યક્તિ કોઈને કોઈ પ્રવૃત્તિ સાથે સંકળાયેલી હોય છે. યુવા અવસ્થામાં વ્યક્તિ ઉપર નવી જવાબદારીઓ આવે છે. આગળ જીવન ચલાવવા માટે એને કોઈને કોઈ વ્યવસાયિક પ્રવૃત્તિમાં જોડાવું પડે છે. માનવી પોતાના અર્થોપાયન માટે અલગ અલગ પ્રવૃત્તિઓ કરે છે, અને જે પ્રવૃત્તિઓને સામાજિક રીતે સ્વીકૃતિ મળે છે, તે પ્રવૃત્તિ વ્યક્તિ કરે છે. ખાસ તો અમુક એવા વ્યવસાય કે જેમાં વ્યક્તિને અર્થોપાયન ઉપરાંત સમાજમાં ઊંચો દરજ્જો મળે તે કરવા દરેક વ્યક્તિ પ્રેરાય. માનવી એ જરૂરિયાતોનો ગઠબંધન છે અને તેથી તે મુખ્યત્વે પોતાની જરૂરિયાતોના સંતોષ માટે કાર્ય કરે છે જગતમાં અનેક પ્રકારના વ્યવસાય નો સમાવેશ થાય છે. તેમાં વ્યક્તિ પોતાની પસંદગી લાયકાત અને જરૂરિયાત પ્રમાણે જુદા જુદા વ્યવસાયમાં જોડાય છે જુદી જુદી જરૂરિયાતોને સંતોષ શારીરિક અસ્તિત્વ ટકાવી રાખવા માટે જરૂરી છે જે વ્યક્તિને આનંદ આરામ આપે છે. જેથી દરેક વ્યક્તિ કાર્ય કરે છે. જે કાર્ય કરે છે તેમાં પ્રતિષ્ઠા સામાજિક દરજ્જો, સામાજિક સ્વીકાર, આત્મ અભિવ્યક્તિ, ગૌરવ, માન અને કદર જેવી અનેક મનોવિજ્ઞાનિક જરૂરિયાતો સંતોષાય છે. પરંતુ જ્યારે તેની અપેક્ષા પ્રમાણે કાર્યમાંથી વળતર ન મળે, સંતોષ ન મળે, પોતાની આવક ખર્ચને પહોંચી ન વળે, ત્યારે તે હતાશ બને છે. તનાવ અને ચિંતા અનુભવે છે. અને તેનામાં માનસિક સંઘર્ષ શરૂ થાય છે, અને ચિંતા નું સ્વરૂપ ધારણ કરે છે અને તેથી માનસિક અસમતુલા સર્જાય છે. જે માનસિક સ્વાસ્થ્યમાં મુશ્કેલી ઊભી કરે છે અને વર્તન વિકૃત બનતું જાય છે

મનોવૈજ્ઞાનિક કોલ મેને આધુનિક યુગને ચિંતા ના યુગ તરીકે ઓળખાવ્યો છે પોતાની જાતને હોશિયાર માનતો માનવી આજે ચારે તરફથી ચિંતા અને તંગ દિલથી ઘેરાઈ ગયો છે જીવનની વિવિધ ક્ષેત્રમાં કામ કરતી વ્યક્તિઓ

માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સમાયોજનની યોગ્ય પ્રતિક્રિયા અને અભાવે તનાવ અને ચિંતા અનુભવી રહ્યા છે આ સમયે મનોવૈજ્ઞાનિકોનું કાર્ય માનવ વર્તનને અસ્પષ્ટ અને અવ્યવસ્થિત કરતાં ચિંતા અને મનોભાર જેવા પરિબલોમાં સંપૂર્ણ સમાજ મેળવી તેને દૂર કરવાના ઉપાય શોધવાની છે. ઝડપથી વિકાસ પામતું ઉદ્યોગીકરણ અને યાંત્રિકીકરણ નવા નવા વ્યવસાયો નો વિકાસ વ્યક્તિને ચિંતા તરફ દોરી જાય છે પરંતુ કેટલાક વ્યવસાય એવા છે જેની સાથે માનવ સમાજ જોડાયેલો છે અને આવા વ્યવસાયમાં કામ કરતા વ્યક્તિઓ પોતે જ મનોભારતી ચિંતાથી પીડાતા હોય તો સમાજ ક્યારેય સુધરી શકે નહીં જેમાં ખાસ કરીને શિક્ષક ડોક્ટર એન્જિનિયર્સ મેનેજર કામદાર અને રસ ગણાય ગણાવી શકાય ઘણા બધા કાર્યો એવા છે જેમાં ફ્રી અને પુરુષ બંને કામ કરે છે સ્ત્રીઓને કુટુંબની જવાબદારી અને વ્યવસાયની જવાબદારી બંને નિભાવના હોય છે એમાં પણ ડોક્ટર કે એન્જિનિયર જેવા વ્યવસાયો સાથે સંકળાયેલા હોય ત્યારે આવી બેવડી ભૂમિકામાં કાર્ય કરતી સ્ત્રીઓનું ચિંતા નું પ્રમાણ કેટલું છે તે માપનું સમાજ માટે જરૂરી બને છે તેવી જ રીતે કેટલાક લોકો સરકારી ક્ષેત્રે અને કેટલાક ખાનગી ક્ષેત્રે કાર્ય કરતા હોય છે ખાસ કરીને ખાનગી ક્ષેત્રમાં વ્યવસાય કે નોકરીની સલામતી હોતી નથી જ્યારે સરકારી ક્ષેત્રે કામ કરતા વ્યક્તિઓમાં સલામતી જોવા મળે છે જ્યારે બીજી બાજુ ખાનગી કંપનીમાં બધી જ સુવિધાઓ પૂરી પાડવામાં આવે છે જ્યારે સરકારી કર્મચારીઓને આ બાબતે વંચિત રાખવામાં આવે છે. પ્રસ્તુત સંશોધનમાં ખાનગી અને સરકારી વ્યવસાયમાં કામ કરતા ડોક્ટરસનો અભ્યાસ કરવામાં આવ્યો છે જેમાં પુરુષો અને સ્ત્રીઓ ડોક્ટર્સનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે સામાન્ય રીતે જુદી જુદી વ્યક્તિઓ સાથે જુદા જુદા પ્રમાણમાં ચિંતા સંકળાયેલી હોય છે પરંતુ જ્યારે તે આંતરિક હોય છે અને તેમાં પણ વ્યક્તિમાં જ્યારે અત્યારે થાય છે ત્યારે તે વ્યક્તિ અને સમાજ બંનેને નુકસાન પહોંચાડે છે આ સંશોધનનો મુખ્ય હેતુ ચિંતા પર કયા પરિબલો મહત્વનો ભાગ ભજવે છે અથવા ચિંતાનું પ્રમાણ કેટલું છે તેને અનુલક્ષીને આ પ્રસ્તુત અભ્યાસ કરવામાં આવ્યો છે.

હેતુ:

- 1) સરકારી અને ખાનગી હોસ્પિટલમાં કામ કરતા ડોક્ટરની ચિંતા નું માપન કરવું.
- 2) સરકારી અને ખાનગી સંસ્થામાં કામ કરતા સ્ત્રી ડોક્ટર અને પુરુષ ડોક્ટરની ચિંતા નું માપન કરવું.

- 3) સરકારી અને ખાનગી હોસ્પિટલમાં કામ કરતા સ્ત્રી ડોક્ટર્સ અને પુરુષો ડોક્ટર્સ ને કોઈ ચિંતા છે કે નહીં તેનો અભ્યાસ કરવો.

ઉત્કલ્પના:

સંશોધનનું મુખ્ય કાર્ય ઉત્કલ્પના ચકાસવાનું છે શૂન્ય અને વૈકલ્પિક ઉત્કલ્પનાઓના અધ્યયનના પરિવર્તીઓ પર આધારિત હોય છે. જેમકે જાતી (સ્ત્રી કે પુરુષ) વ્યવસાયના પ્રકાર (ખાનગી કે સરકારી) વગેરે ધ્યાનમાં રાખી નીચે મુજબ વિકલ્પમાં બાંધવામાં આવે છે.

- 1) સરકારી અને ખાનગી હોસ્પિટલમાં કામ કરતા ડોક્ટરની ચિંતામાં કોઈ તફાવત નથી
- 2) સ્ત્રી ડોક્ટર અને પુરુષ ડોક્ટર ની ચિંતામાં કોઈ તફાવત નથી
- 3) ખાનગી અને સરકારી હોસ્પિટલમાં કામ કરતા સ્ત્રી ડોક્ટર્સ અને પુરુષ ડોક્ટરની ચિંતામાં તફાવત નથી.

પરીવાર્ત્યો:

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નીચે આપેલ પરિવર્ત્યો ની અસર તપાસવા અંગેની હતી.

- 1) સ્વતંત્ર પરિવર્ત્ય :

A) વ્યવસાય નો પ્રકાર: સરકારી ડોક્ટર /ખાનગી ડોક્ટર

B) જાતિ નો પ્રકાર: સ્ત્રી ડોક્ટર્સ /પુરુષ ડોક્ટર્સ

- 2) આધારિત પરિવર્ત્ય:

ખાનગી અને સરકારી હોસ્પિટલમાં પુરુષ અને સ્ત્રી ડોક્ટર્સની ચિંતા નો પ્રાપ્ત થયેલો આંક.

નીદર્શ:

- 1) પ્રસ્તુત સંશોધનમાં સાદો અને નીદર્શ લેવામાં આવ્યો છે. કુલ ૧૬૦ નમૂના નો નીદર્શ તરીકે લેવામાં આવ્યા છે. ખાનગી અને સરકારી હોસ્પિટલમાં કામ કરતા 80 સ્ત્રી ડોક્ટર્સ અને 80 પુરુષ ડોક્ટર્સને નમૂના તરીકે લેવામાં આવ્યા છે. નીદર્શ ની માહિતી આપતો ચાર્ટ આ પ્રમાણે છે.

	પુરુષ A1	સ્ત્રી A2	કુલ નિદર્શ A1+ A2
સરકારી B1	40	40	80
ખાનગી B2	40	40	80
કુલ નિદર્શ B1+B2	80	80	160

ડિઝાઇન:

	A1	A2	A1+ A2
B1	40	40	80
B2	40	40	80
B1+B2	80	80	160

જ્યારે અભ્યાસમાં બે કે બે થી વધારે સ્વતંત્ર પરિવર્તીઓ સમાવિષ્ટ હોય તથા તે પરિવર્તીઓ એક કરતાં વધારે ક્લાસમાં વિભાજિત હોય ત્યારે તેને અનુરૂપ ફેક્ટોરીઅલ ડિઝાઇન બને છે. ફેક્ટોરીઅલ ડિઝાઇન દરેક પાસાને 'ચલ' તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. સ્તુત સંશોધનમાં નીચે મુજબની 2x2 ફેક્ટોરીઅલ ડિઝાઇન નો ઉપયોગ કરવામાં આવેલ છે.

A1 = પુરુષ A2= સ્ત્રી

B1= ખાનગી B2= સરકારી

સાધનો:

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં ઉત્તરદાતા પાસેથી માહિતી એકત્રી કરવા માટે સિંહણ રચિત 1961 ચિંતા માપવાનું ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે આની રચના હિન્દીમાં કરવામાં આવેલ છે પાટણ સંશોધન માટે માત્ર ગુજરાતી આવૃત્તિનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો પ્રસ્તુત પેલા પસંદગી બે બિંદુઓ કરવામાં આવી છે આ પ્રશ્નાવલી માં 100 વિધાનો આપવામાં આવ્યા છે પ્રશ્નાવલીની વિશેષતા 0.80 જોવા

મળે છે અને કસોટી પૂર્ણ કસોટી પ્રમાણે 0.073 જોવા મળે છે જે ઉચ્ચ કક્ષાની વિશેષ નિયતા કહી શકાય આનું લેખન તથા સૂત્રનો ઉપયોગ કરીને આર બરાબર 0.69 જોવા મળે છે. જે ઉચ્ચ યથાર્થતા દર્શાવે છે ચિંતા માપવાની તુલા આપે છે બે બિંદુઓની બનેલી છે અહીં ભાવ વિધાન માટે એક ગુણ અને ના વિધાન માટે આપવામાં આવ્યો છે. આ સંશોધનમાં કુલ 160 નિદર્શના મંતવ્યો લેવામાં આવ્યા છે. આ પ્રશ્નાવલી માં વધુમાં વધુ $1 \times 100 = 100$ અને ઓછામાં ઓછા $0 \times 100 = 0$ ગુણ જોવા મળે છે.

યોજના

આ સંશોધનનો હેતુ સરકારી અને ખાનગી હોસ્પિટલમાં કામ કરતા પુરુષ ડોક્ટર્સ અને સ્ત્રી ડોક્ટરની ચિંતા નું માપન કરવાનું છે જેથી આ સંશોધનમાં ભાવનગરના સરકારી અને ખાનગી હોસ્પિટલ ના કુલ 3 થી 400 ડોક્ટર્સમાંથી અમે કુલ 160 લીધો હતો તે માટે નિદર્શ પ્રમાણે દરેક 160 માંથી દરેક નો પ્રશ્નો આપવામાં આવી પ્રશ્નાવલી માં કુલ 100 વિધાનો આપવામાં આવ્યા હતા તેમાં બે વિકલ્પોમાં ઘણા અને નામ હતા જેમાં હા માટે એકદમ માટે આપવામાં આવ્યો છે જેના ઘણા ડોક્ટરના પોઝિટિવ હતો તો ખૂણાનો નેગેટીવ હતો આ રીતે મળેલા ડેટા પરથી આંકડાશાસ્ત્ર પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરી એનો આ ટેબલ પરથી આપેલું પરિણામ તારવવામાં આવી અને નિષ્કર્ષ તારવવામાં આવ્યો.

NO.	S.V	df	S.S	M.S.	F	Sig.
1	Sex A	1	237.66	237.66	1.74	N.S
2	OC. B	1	459	459	3.36	N.S
3	Sex o.c. AB	1	612.30	612	4.48	0.05 SIG.
4	Wss	156	21303.63	136.56		
5	tss	159	22612.22	142.22		

પરિણામ ચર્ચા :

A) જાતિ (sex): આ સંશોધનમાં પુરુષ અને સ્ત્રી ડોક્ટર ચિંતા નું માપન કરવાનું આપણો હેતુ હતો જે માટે ANOVA ટેબલમાં $A=F=1.74$ તફાવત પ્રાપ્ત થાય છે જે 0.1 અને 0.5 બંને કક્ષાએ તફાવત નથી. A1 એટલે પુરુષ ડોક્ટરનો મધ્યક $M=15.18$ છે. અને A2 એટલે કે સ્ત્રી ડોક્ટરના મધ્યાંક 18.2 છે જે બંને વચ્ચેનો તફાવત દર્શાવે છે. બંનેનો તફાવત 3.02 મધ્યાંકનો છે.

સ્ત્રી અને પુરુષ ડોક્ટર્સ માટે આપણે નીચે મુજબ ઉત્કલ્પના બનાવી હતી.

“સ્ત્રી ડોક્ટર્સ અને પુરુષની ચિંતામાં કોઈ તફાવત નથી” જે આપણા પરિણામમાં જોવા મળે છે એટલે એની આપણે બનાવીને ઉત્કલ્પના શાસક જોવા મળે છે જેનો આપણે અહીં સ્વીકાર કરીએ છીએ કારણ કે $A.F. = 1.74$ જે significant નથી. એ આગળ કોષ્ટકમાં આપણે જોઈ ગયા. અહીં સ્ત્રી ડોક્ટર અને પુરુષ ડોક્ટરની ચિંતામાં આવેલો તફાવત significant નથી તેમ છતાં પુરુષ ડોક્ટરની સરખામણીમાં સ્ત્રી ડોક્ટર્સની ચિંતા નો પ્રમાણ વધારે છે તે

માટે એક કારણ એવું હોઈ શકે કે સ્ત્રીઓની જવાબદારી બેવડી હોય સ્ત્રીઓ ઘર પણ સંભાળે છે અને સાથે નોકરી પણ કરતી હોય છે આથી સ્ત્રીઓની ચિંતા નું પ્રમાણ વધારે હોય તે સ્વાભાવિક છે

B) વ્યવસાય(Occupation): (ખાનગી અને સરકારી): આ સંશોધનમાં સરકારી અને ખાનગી ડોક્ટર્સની ચિંતા નું માપન કરવાનો આપણો હેતુ હતો જેમાં AVOVA ટેબલ આ ટેબલ જોતા B. F.=3.36 તફાવત આવે છે જે તફાવત છે ખરો પણ significant નથી. સરકારી અને ખાનગી ડોક્ટરની ચિંતા નો મધ્યક $m=14.71$ અને સરકારી ડોક્ટર ની ચિંતા નો મધ્યક $m=18.58$ આવે છે.

અહીં આપણે ખાનગી અને સરકારી ડોક્ટરસની ચિંતા વિશે નીચે મુજબ ઉત્કલ્પના બાંધી હતી “સરકારી અને ખાનગી હોસ્પિટલનું નામ કામ કરતા ડોક્ટર છે ચિંતા ના કોઈ તફાવત નથી.” એટલે કે તે significant નથી. આગળના કોષ્ટકમાં જોતા જણાય છે કે બંને વચ્ચે 3.36 તફાવત છે. જે 0.01 અને 0.05 કક્ષા સુધીનો સાર્થક નથી હા તે 3.36 છે પણ 0.05=3.89 છે એટલે કે તે સાર્થક નથી આથી અહીં આપણે ઉત્કલ્પના સાચી ઠરે છે અહીં આપણે ઉત્કલ્પના નો સ્વીકાર કરીએ છીએ.

તેમ છતાં અહીં ખાનગી અને સરકારી ડોક્ટર શ્રી ચિંતા સરખામણી કરવામાં આવે તો ખાનગી ડોક્ટર્સનો મધ્યાન 14.71 છે જ્યારે સરકારી ડોક્ટર સુધીતેમ છતાં અહીં ખાનગી અને સરકારી ડોક્ટર ની ચિંતા સરખામણી કરવામાં આવે તો ખાનગી ડોક્ટર્સનો મધ્યાન 14.71 છે જ્યારે સરકારી ડોક્ટર ની ચિંતા નો મધ્યક 18.68 છે. સરકારી ડોક્ટર્સની ચિંતા વધારે હોવાનું કારણ એ પણ હોઈ શકે કે તેમને નિશ્ચિત સમયે પહોંચવાનું બાંધીને આવક અને ત્યાંનું વાતાવરણ જે તેમની ચિંતામાં વધારો કરે છે જ્યારે ખાનગી ડોક્ટરને એવું કોઈ નિશ્ચિત સમયે જ હોવું જોઈએ જરૂરી નથી આમાં પણ સારી હોય છે અને ખાનગી દવાખાનામાં સરકારી કરતા વાતાવરણ પણ સારું હોય છે.

AB) વ્યવસાય અને જાતિ:

આ સંશોધનમાં જાતિ અને વ્યવસાયના પ્રકારો આપણે આગળ દર્શાવેલા AVOVA Table જોતા સરકારી અને ખાનગી ડોક્ટર્સ તથા સ્ત્રી અને પુરુષ ચિંતા વિશેનો $AB=F=4.48$ છે. જે 0.05 ની કક્ષાએ significant છે. જ્યારે 0.01 ની કક્ષાએ સિગ્નિફિકેશન નથી એટલે કે

જાતિની દ્રષ્ટિએ અને ધંધાકીય દ્રષ્ટિએ ડોક્ટર્સની ચિંતા નું પ્રમાણ 0.05 ની કક્ષા આંશિક તફાવત જોવા મળે છે તેથી એમ કહી શકાય કે આપણે નક્કી કરેલ ઉત્કલ્પના ખાનગી અને સરકારી પુરુષ અને સ્ત્રી ડોક્ટર ની ચિંતામાં કોઈ તફાવત નથી તે ખોટી પડે છે. એટલે કે અહીં આપણે ઉત્કલ્પના નો સ્વીકાર કરતા નથી. જાતીયતાની દ્રષ્ટિએ અને વ્યવસાયની દ્રષ્ટિએ તેના મધ્યકમાં પણ તફાવત જોવા મળે છે. જેમાં સ્ત્રી અને પુરુષ ડોક્ટર ની ચિંતા નથી 14.71 છે જ્યારે સરકારી પુરુષ અને સ્ત્રી ડોક્ટર્સની ચિંતા નો મધ્ય 18.08 છે જે 0.05 ની 18.08 છે જે 0.05 ની ની કક્ષાએ significant છે તેથી આ ઉત્કલ્પનાનો સ્વીકાર કરીએ છીએ.

અહીં આપણે સ્ત્રી અને પુરુષ ડોક્ટરની ચિંતા નું પ્રમાણ ખાનગી અને સરકારી ડોક્ટરની ચિંતા ના પ્રમાણ વધારે છે. તેનું કારણ એ હોઈ શકે કે સરકારી સંસ્થામાં નિશ્ચિત સમય પહોંચવાનું દર્દી ઓનું પ્રમાણ વધારે અને આવક ઓછી હોય છે. જેમાં સ્ત્રીઓએ તો બેવડી જવાબદારી હોય છે તેથી સરકારી સ્ત્રી અને પુરુષો ની ચિંતા નું પ્રમાણ વધારે હોય છે.

નિષ્કર્ષ:

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નીચે પ્રમાણે નિષ્કર્ષ પ્રાપ્ત થાય છે.

- 1) પુરુષ ડોક્ટર અને સ્ત્રી ડોક્ટર્સની ચિંતામાં બહુ વધારે તફાવત જોવા મળતો નથી.
- 2) ખાનગી અને સરકારી ડોક્ટરસની ચિંતા વિશેના તફાવતમાં આ સંશોધનમાં ઘણો તફાવત જોવા મળે છે પરંતુ આંકડાશાસ્ત્ર એ રીતે સાર્થક તફાવત જોવા મળતો નથી જો આ પ્રમાણે સંશોધન કરવામાં આવે તો સરકારી અને ખાનગી ડોક્ટરનો તફાવત આવી શકે.
- 3) સરકારી અને ખાનગી ડોક્ટર તથા સ્ત્રી અને પુરુષ ડોક્ટર વચ્ચે ચિંતા ના પ્રમાણમાં સાર્થક તફાવત જોવા મળતો નથી.

સંશોધનના સૂચનો:

- 1) આ પ્રકારના સંશોધન શિક્ષક એન્જિનિયરિંગ વકીલો મેનેજરો પર પણ કરી શકાય છે.
- 2) શિક્ષકો પર આસન્ન કરવામાં આવે તો તફાવત વધુ પણ આવી શકે.

સંશોધન નિયંત્રણ:

આ સંશોધનમાં નીચે મુજબના નિયંત્રણો રાખવામાં આવ્યા હતા.

- 1) આ સંશોધન ફક્ત ભાવનગરના ડોક્ટર પર કરવામાં આવ્યું છે
- 2) આ સંગઠન અનુભવની દ્રષ્ટિએ ઉંમરની દ્રષ્ટિએ અને કુટુંબ અને આવકની દ્રષ્ટિએ કરવામાં આવ્યું નથી.

સંદર્ભ ગ્રંથ

- [1] સંપ્રદાયો અને સિદ્ધાંતો બી એ પરીખ
- [2] Benjamin. H.
- [3] Essentials of Abnormal psychology.
- [4] Harper and Row publisher
- [5] Senfrancisco,
- [6] Cambridge Hegestawn New York.
- [7] Philadelphia.